

Mándhida nyomában

A Nemestóthy-kápolna története

A könyv elkészítését segítette
Baranyai Józsefné Nemestóthy Erzsébet
Czoma Győző Ferenc
Baranyai Erzsébet
Ádovics István

Kiadja
Szentgyörgyvár Község Önkormányzata

A kiadványt a HUNG-2025 pályázati forrásból támogatta:
Agrárminisztérium és a Hungarikum Bizottság

AGRÁRMINISZTERIUM

Szentgyörgyvár, 2026.

ISBN 978-615-02-6619-0

Mánd régészeti leletei

A régészeti topográfia készítői úgy vélték, hogy ez a 4. századi temető az Alsómánd-pusztai egykori iskolaépület mellett lehetett, ahol Ormódy Ferenc tanár közlése szerint korábban edénymellékletes, csontvázas sírokat találtak.

A Keszthelyi Hírlap 1900. július 29-i száma tudósít arról, hogy Oltag Guido szentgyörgyvári birtokos számos régiséget ajándékozott a Balatoni Múzeum Egyesületnek. Ezek között szerepel két csiszolt kőbalta töredék, amelyek az átfúrásnál törtek el. Többek között egy kelta füles bögrét és egy kelta tálat is átadott.

Egy bizonytalan kiterjedésű település Alsómánd-pusztán az egykori iskolaépülettől délre és nyugatra helyezkedett el. Az 1926-ban, az iskola építéskor előkerült régiségek sajnos elkallódtak.

1941-ben kapott ajándékba a Balatoni Múzeum Dömötörffy József tanítótól több régészeti tárgyat, köztük egy kavicsdalú durván soványított, piros színű edényfenék töredékét, amely egy bazaltból készített, átfúrt kőbaltával együtt Alsómánd pusztán az iskola mellett került elő. A tárgyak sajnos a világháború végén megsemmisültek, de a múzeum leltárkönyve megőrizte rajzukat.

A múzeum régi leltárkönyvébe 1903-ban leltároztak be egy kétfülű kelta korsót. Ép edényekről lévén szó, minden bizonnyal sírból származtak. Ez a temető talán Felsőmánd-pusztán lehetett, hisz az említett régi múzeumi leltárkönyv 900. tételéhez azt írták: „Kelta hamv-veder; Szabó Lajos ajándéka; Lelőhely: Felső Mánd.” A századfordulón Felsőmánd-pusztáról, közelebbi lelőhely megnevezése nélkül került a Balatoni Múzeumba egy koracsászárkori 32 cm magas, széles szájú, szűk talpú világosszürke urna, amely éppúgy egy hamvasztásos sírból származhat, mint az Oltag Guido által ajándékozott egyik bronzfibula. A földbirtokos többi ajándéka, két jellegzetes alakú, 4. századi, bronzból készült szíjvég és az un. T ill. hagymafejes fibula töredékek azt igazolják, hogy az itteni telepet és temetőt a későcsászárkorban is használták.

A Felsőmánd-pusztai telepről vagy temetőből származhat két érem, amelyek 1941-ben kerültek a múzeumba. Az egyik Traianus császár (98-117), a másik Aurelianus császár (270-275) uralkodása idején készült. Felsőmánd pusztája magasságában, közel a Zala folyóhoz, a Kis-Dombhát dűlőben 5-600 m hosszan elnyúlva, mintegy 150 m szélességben gyűjtették a felszínen Árpád-kori és döntően későközépkori kerámiatöredékek.

Mánd története

Kezdetben csak egy révátkelő lehetett itt, később azonban épített hídon keltek át a folyón. A középkori falu, Mánd avagy Mándhida jelentős település, 1273-ban tűnik fel először írott forrásban, amikor Dénes nádor itt adta ki egyik oklevelét. Feltehetően nádori gyűlés keretében került sor a beiktató parancs megfogalmazására, mert Mánd később is gyakran adott otthont a középkori magyar királyság e fontos jogintézményének. Zalamegyében 25 nádori közgyűlés közül 16-nak ismerjük a pontos helyszínét. Ezek többsége, 9 alkalommal – 1354 és 1408 között kizárólag – Mándhidán volt. A közgyűléseken tehát nagyon sokan vettek részt. Ekkora tömeget nem tudott befogadni a falu, így nem a településen, hanem mellette, a szabad mezőn tartották a közgyűlést. Ezért szerepel gyakran az okleveleken helyszínként a kitétel: prope villám Mand, vagyis Mánd falu mellett. A többnyire tavasszal vagy nyár elején tartott nádori közgyűlés hossza a tárgyalásra kerülő ügyek számától függött.

Az átkelő ill. a Zala-híd és a nádori közgyűlések miatt jelentős falu volt Mánd. Mégis viszonylag keveset szerepel középkori okleveleinkben, így a falu életéről is keveset tudunk. A falu neve egy magyar személynévből származik. Ez a személynév a MAN, amely a német eredetű, derék, bátor férfi' jelentésű Mann-ra vezethető vissza. Ilyen nevű férfi szerepel pl. a Váradi Regestrumban is, és ismerünk Mán, Mány helységneveket. Ennek a személynévnek a -d kicsinyítőképzős változata a Mánd és a Mándok. (Mánd nevű helység egyébként Szatmár megyében is volt.) A puszta személynévből képzett helységnevek általában a korai Árpád-korra jellemzőek. Ezt látszik igazolni, hogy terepbejárásunk során sikerült meghatároznunk a település helyét 1417-ben pedig a mándhidai vámszedő helyet említik. Mándhidának volt még egy fontos létesítménye, mégpedig az átkelőt védő vár.

A helybeliek is tudtak arról, hogy a község határának északnyugati sarkában, a Zala folyó árterében egy mesterséges létesítmény van. Ezt Reme-telaknak vagy Berekpusztalaknak nevezik, és „a hagyomány szerint török katonai tábor és temetkezési hely volt”, és ehhez hozzátették, hogy régi cserepeket és építőköveket találtak itt. A lelőhelyről a régészeti topográfia is megemlékezik. 1964-ben a mintegy 25-30 m átmérőjű, a környezetéből kiemelkedő, mesterségesen létrehozott dombot még 2 m mély kör alakú árok vette körül, és a keleti oldalon, tehát a szárazföld felől háromszoros árokrendszer védte. A kisméretű vár alaprajzát és metszetét is közzölték.

Felsőmándi vár 1964. légi felvétel

Úgy vélték, hogy itt egy kis törökkori „erődöcskéről” van szó. A vár keltezése és rendeltetésének meghatározása Vándor László érdeme. Ő gyűjtötte össze a Zala megyei un. kisvárakat. Megyénk mai területén 18 ilyen létesítményt ismerünk. Jellemzőjük, hogy kis méretűek, kör alakúak, árok és sánc vagy árkok és sáncok övezik őket, többségük mocsárban, mocsár peremén vagy vízzel körülvett területen található, és egyiknek sem ismerjük semmilyen írott említését.

Mánd falu birtokosairól csak mintegy száz évvel későbből van az első adatunk, 1413-ban a Marcaliaké volt. Elképzelhető, hogy a mándi várhoz is volt köze a Hahót nemzetségnek, ugyanis Zalasabaron és Söjtörön ugyanazon a birtokon két-két kis vár állott, így lehetséges, hogy a mándi kisvár párja a légvonalban alig 2,5 km-re lévő zalacsányi un. Zsidóvár. A két kisvár rendeltetése pedig minden bizonnyal a fontos zalai átkelő védelme lehetett. Az átkelő jelentős forgalmat bonyolított, ami az átkeléskor szedett vám formájában folyt be az urak kaszájába. Ugyancsak pénzbeli jövedelmet jelentettek a malmok, köztük a Mánd határában lévő. A tartomány egyik településén birtokos volt a Kustányi család is. Kustányi Demeternek 1474-ben 4 és fél jobbágyportája volt Mándon. A török időkben a szentgyörgyvári vár védőinek, egyik legfontosabb védelmi funkciója a mándi híd, majd az

átkelő biztosítása volt. A török támadások miatt, állandó problémát jelentett a védelme. Mivel rendszeresen használták a portyázók is, a folyó menti falvak pusztulása csak idő kérdésének látszott. Mezőlaky Ferenc zalavári apát hiába szólította fel a szentgyörgyváriakat, azok semmit sem tettek az átkelő védelmében, ezért 1565 decemberében Mezőlaky leromboltatta a hidat.

Ezzel azonban nem lehetett a révet lezárni, mivel a gázlókon továbbra is rendszeresen átkeltek a törökök. Ezt felismerve 1586 őszén a megye is követelte, hogy a csányi és szentgyörgyvári vár közti kapcsolat miatt helyezzenek egy hajót Mándhoz az átkelés biztosítására. A hajó építéséhez 1588. március 20-án a tihanyi vár hajóépítő műhelyében kezdtek hozzá. Elkészülte után bizonyosan szolgálatba állt. Az átkelőn persze mindvégig vámot szedtek, de mivel 1586-ban a megye 100 forintos büntetés terhe mellett megtiltotta az utasok átkelését Mándnál, Csányi Bernát Szentgyörgyvár örökösének nevében tiltakozott, hogy a megye megsértette a mándi átkelőre vonatkozó kiváltságait. 1629-ben Topos György volt Szentgyörgyvár kapitánya. Topos idejében rengeteg támadás érte a várat és a mándi átkelőt, a legsúlyosabb már Török István kapitánysága alatt következett be. 1643. július 3-án reggel, a babócsai törökök kapákkal és fesszékkal, a Mándon – nemrégén a törökök és a csavargók ellen – épített váracskára (örházra) támadtak és azt lerombolták. Mánd is elnéptelenedett, de átkelőhelyként továbbra is számon tartották, s noha önálló községgé már nem vált, a Széchenyi család majorsága és malma révén emlegették. A folyón és a berken csak kijelölt helyeken lehetett átjutni. 1725-ben az uradalom ingatlanjainak és lakosainak összeírásából értesülünk kompok használatáról. A komp a mándi malomnál volt kikötve, az átkelésért fizetni is kellett. 1759-ben Csányi György alispánnak Széchenyi Zsigmondhoz írt levele szintén említést tesz róla. A hajót, amely személy- és teherszállításra szolgált, a két part között kifeszített kötélén húzták át, a gyorsaság és a biztonság növelése érdekében.

Alsómándpuszta házai az országút és a Zala berek közé épültek, Felsőmánd helyét pedig 1854-ben még csak a téglaszín jelzi. A mándi erdő a nemesbüki, köszvényesi, felsőpáhoki határrészekre is átnyúlt, mára viszont jócskán összezsugorodott.

A folyón és a berken csak kijelölt helyeken lehetett átjutni. 1725-ben az uradalom ingatlanjainak és lakosainak összeírásából értesülünk kompok használatáról. A komp a mándi malomnál volt kikötve, az átkelésért

fizetni is kellett. 1759-ben Csányi György alispánnak Széchényi Zsigmondhoz írt levele szintén említést tesz róla. A hajót, amely személy- és teherszállításra szolgált, a két part között kifeszített kötélén húzták át, a gyorsaság és a biztonság növelése érdekében. 1771-ben Mándon is jártak a veszprémi püspökség összeírói, s a pusztá négy házában egyikeben sem találtak jobbágyot; a mándi molnár és segédje, a kocsmáros, az erdőőr és a téglaegetők laktak itt, családjaikkal, összesen 20-an. Ők mind a földesúr majorságához tartoztak. Mánd Széchényi Ferenc időszakában fejlődött gazdasági központtá, az uradalmi alkalmazottak, cselédek megjelenésével, sőt a XIX. század elején három jobbágycsaládot is számba vettek. Vályi András 1796-99-es országleírásában, mint szabad pusztá szerepel, amely a szentgyörgyvári plébánia alá tartozik. Saját temploma és kápolnája a berekben már rég elpusztult. A pusztá népessége 1813-ra elérte a 43 főt, egyfelől a bérlőkkel (molnár, kocsmáros), másrészt az alkalmazóiakkal: a hajdúval, a birkással, az erdőőrrel, a béresekkal, akik a földeken, az állatok körül dolgoztak. A betelepített jobbágyok-zsellérek közül való volt a helyi bognármester. 1836-ban pusztaként népesnek számított 37 összeírt lakosával.

Az uradalom mándi vízimalma a pusztától Nyugatra, a több ágra szakadó Zala mentén helyezkedett el. Mándpusztá É-i részéről vezetett oda út a berken keresztül, s a csányi határ közelében, ahol két kis csatorna szakadt ki a folyóból, épült a malom. Nem volt messze a csányi malom sem: amikor 1754-ben újat emeltek a régi helyén, helyszíni szemlén állapították meg, hogy nem veszi el a vizet a mándi malomtól. A három kerékkel forgó malom tartozékainak gondozása a molnár feladata volt, aki bérelte az épületet, és a mellette levő házban lakott. É-ra a méhes, D-re a kertek határolták a gazdaságát, a határ más részein pedig szántóföldet és szőlőt bírt. 1755-ben Bödör András volt a molnár, s három zsellér és négytovábbi szolga dolgozott nála. A molnárok, mint bérlők csak meghatározott időre szerződtek, és általában öt-tíz évig maradtak Mándon. A molnárlakás két szobára, kamrára és konyhára volt felosztva, a berendezésből itt mindössze egy-egy zöld, illetve vörös csempés kályhát említenek. Az udvar gazdasági épületegyüttesét képezte a méhes házhoz kívül, a kilencrekeszes sertésól, egy sövényfalú, szalmafedeles istálló és pajta, és egy másik, kőfalú, zsúpfedeles istálló. Később már csak a másik két malmot: a Büki-patakit és a mándit ismerik a források, és az 1830-as években kezdődő Zala-szabályozás ezeknek a sorsát is megpecsételte. Szentgyörgyváron és Mándon a

malomhoz hasonlóan a többi ipari „vállalkozás” is bérletben működött. A kézműveseket a mándi bognár, a Szentgyörgyváron megtelepedő kovács és a takácsok képviselték.

Alsómándpuszta házai az országút és a Zala berek közé épültek, ezen az oldalon pajták és életes ház – széna, gabona tárolására –, göbolyistálló helyezkedtek el, feljebb, az út túloldalán pedig az itteni lakóház udvarában található a birkaakol, mellette veteményes- és kukoricáskert. Felsőmánd helyét 1854-ben még csak a téглаégető jelzi, amely az építkezésekhez adta az anyagot. Ezt a tényt a képen látható monogramos téгла is bizonyítja, mely a felsőmándi kastélyból származik. (1801 SZ I.)

Mánd és a Széchenyiek

I. Lipót császár 1677. május 14-én, Laxenburgban kelt oklevelével a Nádasdy Ferenc adósságainak kifizetésére felvett 33.300 forintért Széchenyi György érseknek, valamint utóbbi fiainak, Mártonnak, Györgynek, továbbá lányainak adta Zala megyében Szentgyörgyvárt tartozékaival: 4 lakott és 3 lakatlan falut.

1791 szeptember 21-én Bécsben született Széchenyi Ferenc és Festetics Julianna legkisebb gyermeke, Széchenyi István (1791-1860), István még nem volt 18 éves amikor bátyjait követve csatlakozott Napóleon ellen fellépő nemesi felkelő seregekhez.

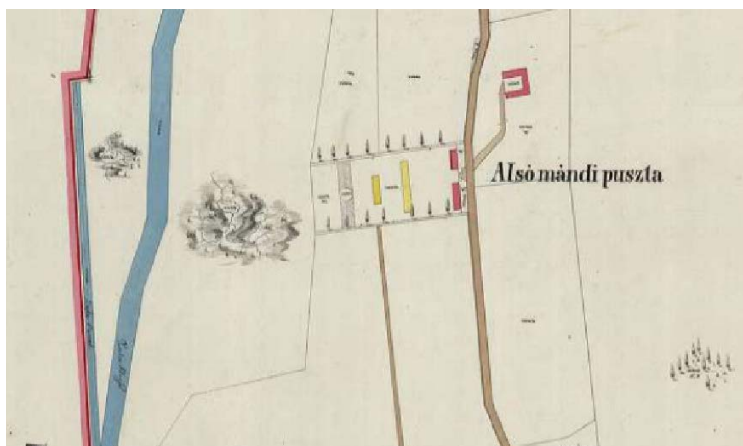
A Széchenyi család híres tagjai:

Széchenyi György – Esztergomi érsek, a család vagyonának megalapozója
Széchenyi Pál – Kalocsai érsek, Bécs vármegye főispánja

Széchenyi Ferenc – Somogy vármegye főispánja, Széchenyi István apja
Széchenyi István „a legnagyobb magyar” Széchenyi Ödön – török császári pasa

Szentgyörgyvár és Mánd együttesen töltötték be az uradalmi központ szerepét. Mánd Széchenyi Ferenc időszakában fejlődött gazdasági központtá, az uradalmi alkalmazottak, cselédek megjelenésével, sőt a XIX. század elején három jobbágycsaládot is számba vettek. Mánd-pusztán uradalmi cselédek — és árendások éltek; ez utóbbiak kényelme biztosítására telepített csak oda az uraság kétházasszállért, akiknek szerepük volt ellátásukban. A Széchenyi család az úrbéri kárpótlások idején nem veszítette el pozícióit, inkább gyarapodott: 1854-ben Deák Ferenc kehidai birtokát

vette meg Széchenyi István kisebbik fia, Ödön. A majorsági birtokokat a gazdatisztek és a személyzet kezelte továbbra is, és ebben az időben tűnt fel számtartóként Oltay Sándor. Miután Széchenyi 1860-ban meghalt, a szentgyörgyvári uradalom Ödönre szállt, s az 1862-es birtokfelméréskor őt képviselte Oltay. Gróf Széchenyi Ödön életében azután mégis kevés szerep jutott a gazdálkodásnak, tengerészkapitányi képesítést nyert, majd a magyar tűzoltóság kiépítésén munkálkodott. Vagyonát eladva 1874-ben ment ki Törökországba, a következő évben le is telepedett ott, és csak időnként látogatott haza.

Alsómánd 1858.

Felsőmánd 1858.

Az Oltay család

A szentgyörgyvári Széchenyi birtok 1848 után nem sokáig maradt a család kezén, mert több részletben idővel eladták. Egyik részét annak uradalmi ispánja, Oltay Sándor vásárolta meg az 1870-es években, ebből lett az Oltay birtok.

Oltay Sándor

Oltay Sándornak három gyermeke született, fia Guidó, valamint Kamilla és Ernesztin. Oltay Kamilla nem máshoz ment feleségül, mint Éhen Gyulához, aki szombathelyi ügyvéd, lapszerkesztő és író volt. 1879-ben házasodtak össze, Szombathelyen. 1881-ben árverés útján lett az övék a falutól Északra eső teljes határrész, Alsó- és Felsőmándpuszta és a betefai szántók, kiegészítve két öreghegyi szőlővel. Néhány különálló, ugyancsak védett nemesi telek a Templom föli-, a Temetői- és Almás-dűlőben, Délen a Hosszú-holdakban feküdt, s a legnagyobb kobzói szőlő is idetartozott. Ennek eredményeként az immár Oltay birtok az 1920-as években 911 hol-

dat tett ki. Először csak a kastélyt, udvarral, kerttel, s a gazdasági épületekkel, majd ő és fia, Oltag Guidó a birtok egyre nagyobb részét vette meg a család számára, magának és két testvérének, Kamillának és Ernesztinának. A szentgyörgyvári birtokot Oltag Sándor halála után Guidó örökölte és vitte tovább, ő a megye egyik ismert birtokosa, közéleti személye lett. Túlzás nélkül mondhatjuk, hogy a keszthelyi járásban nem alakulhatott meg olyan valamirevaló bizottság, amelynek ne lett volna a tagja. Az 1880-as években ezek kiegészítésére, törekedve a meglevő birtokok egy tagba vonására, Oltag Guidó további szőlőt és betefai szántókat vásárolt, immár a parasztgazdáktól. Cserszegtomajon és Köszvényesen is magáénak mondhatott egy-egy kisebb birtokot. Oltag a vidék első gazdájává vált, s vagyonánál fogva nemcsak a falusi képviselő-testületben volt állandó helye, de a törvényhatósági bizottságba is beválasztották. Megyei viszonylatban 1897-ben az 51. a legtöbb adót fizetők listáján, a rá kirótt 1197 Ft 75 krajcárnyi összeggel. A szűkebb régió gazdasági fejlesztésében vállalt szerepet a járási mezőgazdasági bizottság és a Keszthelyi Takarékpénztár oszlopos tagjaként, utóbbinak ő volt az egyik alapítója. Politikai-közéleti eseményeken is megtalálható, így 1916-ban IV. Károly megkoronázásán, a háromtagú zalai küldöttségben, vagy Horthy Miklós kormányzónak a megyében tett 1921-es látogatásán. Az uradalom nagyobb területcsökkenést csupán 1889-ben szenvedett el, amikor Oltag Ernesztina részét megvásárolta Nemestóthy Szabó Lajos: ez volt Felsőmándpuszta.

Id. Oltag Guidó 1924-ben halt meg, az uradalom özvegyére és felnőtt gyermekeire, ifj Guidóra, Lászlóra és Malvinra szállt, akik azt felosztották. Az 1930-as években, ha nem is jelentős, de fontos változás volt a falu életében az Oltag birtok kettéosztása. Az öröklések következtében ugyanis két részre tagolódott, amikor Oltag Guidó meghalt. A birtokot a két fia között felosztották, ifj. Oltag Guidóé lett az alsómándi birtokrész, míg Lászlóé lettek a szentgyörgyvár körüli földek a kastéllyal együtt.

Az idősebbik fiú, László 1888-ban született anyja neve Csesznák Stefánia. László maradt a falubeli gazdaságban és a kastélyban, összességében kisebb területen, mint öccse, folytatva apja széleskörű szerepvállalásait. Doktorátust szerzett, majd frontszolgálatot teljesített az I. világháborúban, ezt követően a keszthelyi főszolgabírói hivatal élén találjuk, és elnökkölt a járási mezőgazdasági bizottságban is. Ő hadnagyi rangban szolgált a zalaegerszegi 6. huszárezredben. A háború után visszatért a hadifogságból és a két világháború között a sümegi járás szolgabírója lett.

1925. Leventék felavatása (Szentgyörgyvár templom)

1925-ben alakult meg a faluban a helyi Levente Egyesület. 12–21 év közötti fiúk katonai előképzését és nemzeti szellemű nevelését szolgáló egyesületeket. A testnevelés mellett jelentős hangsúlyt fektettek a fegyelemre, a valláserkölcsi nevelésre, sőt a művelődésre is. Szentgyörgyváron az 1925. január 4-én tartott alakuló ülésen a jelenlévő fiatalok mellett (akik a jegyzőkönyv tanúsága szerint 36-an voltak) megválasztották az egyesület vezetőségét. Elnöknek id. Oltay Lászlót választották. Ő 1941. január 22-én, 53 éves korában hunyt el, két kiskorú gyermeket hagyva hátra, Magdát és Lászlót. Ekkor a birtokot Szűts Károly vitte tovább, mint bérlő, egyben mint a gyermekek gyámja. Szűts korábban a Festetics birtokok intézője volt, s a birtokrészen a továbbiakban ő gazdálkodott, egészen addig, amíg 1945 után az új rendszerben el nem vették tőle.

Ifjabb Oltay Guidó

Ifjabb Oltay Guidó 1901-ben született, (Oltai Guidó második házasságából, anyja Csesznák Klementina) birtokközpontja Alsómánd lett, az itteni majorság köré szervezte ingatlanjait. Ő országos, sőt nemzetközi hírű sportoló lett egy speciális, mondhatnánk úri sportágban: a galamb-lövészetben. 1930-ban magyar bajnok lett, majd elindult nemzetközi versenyeken is. 1932-ben, az Olaszországban rendezett Grand Prix versenyen már 2. helyezést ért el, azonban 1933-ban, amikor éppen Afrikából utazott haza egy ottani versenyről, útközben rosszul lett. Rómában kórházba szállították, azonban nem tudták a fiatal versenyző életét megmenteni, 32 éves korában elhunyt. A halálát valószínűleg valamilyen fertőzés okozta. Magyarországon még ugyanabban az évben emlékversenyt neveztek el róla, amelyet meg is rendeztek, a 100 agyaggalambra kiírt versenyen a nemzetközi versenyeken még első díjat nem nyert lövők indulhattak.

Oltay Malvin (Oltai Guidó első házasságából született, anyja Csesznák Stefánia) a keszthelyi közjegyzőhöz, Berzsényi Lászlóhoz ment feleségül és elkerült a faluból, de a belterületen, a mándi részen és a szőlőkben maradtak nála telkek, és megkapta Cserszeztomajt.

Oltay Malvin

Ifjabb Oltay Guidó halála után édesanyja vette át Alsómándot, egyúttal adoptálta, bevezette a birtokba elhunyt fiának lányát, Clementinát.

Oltay Klementina 1926

1941

Visszaemlékezések szerint a negyvenes években a szentgyörgyvári majorban 14 család, Alsó- és Felsőmádon 18 család lakott. Közülük csak a parádéskocsisnak, a kertésznek és a majorgazdának volt külön bejáratú lakása a közös cselédházon belül.

*Alsómáti kastély parádés kocssal Salamon István,
Oltay Guidóné Csesznák Klementina*

*Alsómándi kastély parádés kocsissal Salamon István,
Oltay Guidóné Csesznák Klementina*

Szentgyörgyváron az Oltay családnak állt egy kastélya, az úri birtokok nagy része azonban a falutól kicsit távolabb, Zalacsány illetve Kehidakustány felé eső részen, Alsómánd és Felsőmánd puszták körül helyezkedtek el.

*Nemesthóthy Gábor és Oltay Klementina által épült intézőház Alsómándon 1943.
(a kép 1965-ben készült)*

Az Oltay-birtok legnagyobb kiterjedését az 1900-as évek elejére érte el, a 989 holdba a cerszegtomaji 8 hold szőlő és rét, valamint a köszvényesi 3 hold szántó is beletartozott. Amíg Oltay Guidó volt a tulajdonos, a legelők nagysága felülmúlta a szántóföldekét, utánuk az erdők és a rétek következtek. A gépesítés itt kezdődött meg először, 1895-ben már két gőzüzemű lokomobil, különféle mezőgazdasági munkákhoz, három vetőgép, egy cséplőszekrény és két trieőr (rostológép) állt rendelkezésre, de a hagyományos eszközök; 36 eke, 19 borona, 17 ígás szekér, 5 henger és 4 rosta képezték továbbra is a felszerelés zömét. A tényleges munkát az uradalomban a szerződéssel évente fogadott cselédek és az alkalmi munkások, napszámosok, summások végezték. A szántóföldeken tavasztól őszig, a magtárakban télen, az állatok körül, az erdőben és a fogatolás terén egész évben dolgoztak. Fizetségük, a komenció természetbeni juttatásból (élelmiszer, búza, rozs) és készpénzből állt, szállást a soklakásos cselédházakban kaptak, s járt nekik a beteg-és balesetbiztosítás is. Így sokszor biztosabb megélhetésük volt, mint a falubeli önálló kisbirtokosoknak. A XIX/XX. század fordulóján a falubeli és az alsómándi központban lakó cselédek családtagjaikkal együtt – akiket gyakorta bevontak a feladatokba külön bérért vagy napszámért – 150-en voltak, középkorúak és fiatalok egyaránt, 15 éves kortól felfelé. Speciális szaktudást és gyakorlatot igényelt a gépész állása, de elől álltak a rangsorban a vincellér és a kocsisok is. A béreseket a földeken alkalmazták, voltak a legtöbben, 12-en, míg az állatok gondozásához egy-két személy általában elegendő volt (bivalyos, borjús, kanász, juhász). A takarmányos beosztott munkáját elválasztották a többi bérestől, és az erdős, erdőóvó tisztség is élt még. A napszámosok, nincstelen mezőgazdasági munkások a községnél jelentkeztek be, s kerültek nyilvántartásba. A cselédekhez képest kisebbségben voltak; évente 5-15 főről történik említés. A családi osztozás után két jelentősebb birtoktest jött létre: Oltay Lászlónak 326 hold, Oltay Guidónénak illetve Klementinának 453 hold jutott. 1935-re ezeken már a szántóföldi művelés került túlsúlyba, összesen 409 holdon, míg a legelőkből csupán 183 hold, a rétekből 112 hold maradt.

A szentgyörgyvári Oltay-birtokon a kastély köré szerveződött a kisipari ellátás (kovács- és bognárműhely), valamint a gépek és kocsik tárolása. A terményt két magtár, egy nagy góré és silók fogadták be, a lakóépületek mögött pedig istállók, sertésólak, pajták következtek. Alsómándpusztán ugyanezen, állattartásra szolgáló épületek foglaltak el nagyobb helyet, köztük méhessel és baromfióllal, s szükség volt itt is a kovács és bognármű-

helyre. A két Oltay-birtokon összesen három kastélyban, öt cselédházban és egy summásházban laktak, emellett nyilvántartották a hegyben fekvő két présházat is.

*Oltay Guidóné
(született Csesznák Klementina, második feleség)*

Klementinának 453 hold jutott. 1935-re ezeken már a szántóföldi művelés került túlsúlyba, összesen 409 holdon, míg a legelőkből csupán 183 hold, a rétekből 112 hold maradt. A szentgyörgyvári Oltay-birtokon a kastély köré szerveződött a kisipari ellátás (kovács- és bognárműhely), valamint a gépek és kocsik tárolása. A terményt két magtár, egy nagy góré és silók fogadták be, a lakóépületek mögött pedig istállók, sertésólak, pajták következtek. Alsómándpusztán ugyanezen, állattartásra szolgáló épületek foglaltak el nagyobb helyet, köztük méhessel és baromfióllal, s szükség volt itt is a kovács és bognárműhelyre. A két Oltay-birtokon összesen három kastélyban, öt cselédházban és egy summásházban laktak, emellett nyilvántartották a hegyben fekvő két présházat is.

Szentgyörgyváron az Oltay és a Nemestóthy birtokokat – állami tulajdonba vették, ahol majd szövetkezeteket akartak létrehozni, de ez az idő rövidsége és a tanácshatalom bukása miatt nem valósult meg.

A háború előtti utolsó parlamenti választáson, 1939-ben Meizler Károly ellenfele a kormánypárt színeiben nem más lett, mint a szentgyörgyvári Oltay László, Oltay Guidó fia! A falu lakói inkább Oltay Lászlót támogatták, ami azt mutatja, hogy a földbirtokos népszerű volt a községben és jó viszonyt ápolt a helyiekkel. Persze feltételezhető, hogy a nagybirtok nyomást gyakorolt a szavazókra, például éppen a saját cselédeire, hogy kit válasszanak, de mivel ez a választás teljesen titkos volt, ez kérdéses. Ha a falusiak és a cselédek gyűlöltek volna az Oltayakat, akkor nagyobb arányban szavaztak volna, az éppen a nagybirtok ellen is agitáló Meizlerre. Ennek ellenére – s ez szól Oltay népszerűsége mellett – Szentgyörgyváron a nyilas lista is vereséget szenvedett, a kormánypárt kétharmadot kapott. A kormánypárt listáját egyébként Darányi Kálmán volt miniszterelnök vezette, aki egyéniben is indult, a szomszédos, tapolcai választókerületben.

1945 áprilisában (!), tehát néhány nappal a harcok befejeződése után központi utasításra, s gyakran központi küldöttek útmutatásával megkezdődött a nagyobb birtokok szétesztása, gyakran elég kaotikus módon. Szentgyörgyváron az Oltay és a Nemestóthy birtokokat – állami tulajdonba vették, ahol majd szövetkezeteket akartak létrehozni, de ez az idő rövidsége és a tanácshatalom bukása miatt nem valósult meg.

Az Oltay birtokon főként a volt cselédek kapták meg a parcellákra osztott földet. Kisajátításra természetesen az Oltay és a Nemestóthy birtokok kerültek, mégpedig oly módon, hogy a Szűts Károly által művelt birtokból 239 holdat, az alsómándpusztai Nemestóthy Gábortól 370 holdat, Nemestóthy Lajos felsómándpusztai birtokából pedig 450 holdat osztottak ki, de mind a három birtokosnak meghagytak 100 holdat, mert ezt a törvény is előírta. Az Oltay-birtok falubeli épületeinek sorsa különbözőképpen alakult: a kastély maradt az eredeti tulajdonosoké, a gazdasági épületek, cselédházak, a hegybeli présház és az ingóságok, eszközök a szentgyörgyvári földműves-szövetkezethez és az egyes gazdákhöz jutottak. 1946-ban még további tíz holdat foglaltak el a birtok volt alkalmazottjai: szántót, gyümölcsöt, szőlőt. A kastélyban a Kommunista Párt helyi csoportja különített el két szobát. 1951. május 1-jén avatták fel a volt Oltay kastély épületében faluban a kultúrházat.

A szentgyörgyvári temetőben áll az Oltay család által épített kripta, melynek szent Alexander a védőszentje. A kripta falába helyezték el Oltay László hamvait 2001-ben, 2024-ben pedig felesége hamvai is hazatértek Angliából Aki 2012-ben halt meg.

Oltay László hamvainak elhelyezése

Nemestóthy Szabó család

A másik szentgyörgyvári nemesi család még ősbibb eredetű volt. A Szabó familia ugyanis az Árpád korig tudta visszavezetni a családfáját, feltehetőleg a Becse-Gergely és a Tóthy-nemzetségből származtak. Ősi fészük Nemestóti (ma Káptalantóti) volt, mely után kapták a nemesi előnevet, a nemestóthy-t, amit aztán családnévként is kezdtek használni. A »nemestóthy« előnév hosszú használat után családnévvé is átalakult s a családnak több tagja nevét Nemestóthy-Szabó alakban írja. – Nemességét 1764. Zala-, 1828. pedig Szatmármegye hirdette ki. – Címer: kék mezőben arany koronán álló koronás oroszlán felemelt jobbában görbe kardot tart; sisakdisz: könyöklő páncélos kar kardot tart; takaró: kék-ezüst, vörös-arany.

Nemestóthy család oldalági címere

Erről a családról több régi okmány emlékezik meg: Tóthy János 1344. országbíró; 1542. egyik tagját 300 körmöci aranyért váltanak ki rokonai a török fogságból; 1676. pedig Nemestóthy Szabó István, mint Tóthy Mátyás vérrokona említetik. A Nemestóthy Szabó család az 1728. évi nemesiösszeíráskor Nemestóthiban lakott. Legnagyobb fénykorát a XVIII. század második felében érte el, amikor is 15 helységben voltak birtokaik. Nemestóthy Szabó Farkas és felesége, forintosházi Forintos Klára Köveskál, Kapolcs, Kővágóórs, Diszel, Szócs, Szentjakab, Dobos, Ráska, Görgő, Sáska, Bács Zalamegye-i községekben, továbbá Miskén (Veszprém.) s Bajom (Somogym.) helységekben birtokosok. 1779-ben örökség folytán Nemestóthy Szabó Farkasra száll Nemestóthy, Tördemítze és Köbölkúth helységek birtokainak legnagyobb része, 1780-ban pedig a Nemestóthy helység mellett fekvő Szabar szőlősközség is. –1764-ben a család Nemestóthy Szabó János fia Márton Szatmármegyébe (Nagykároly) származott át s Horváth Rozáliával megalapítja a jelenleg is virágzó Szatmármegyé-i ágát, míg a családnak többi ága Zala- és Somogymegyében maradtak. A zalai birtokokat pedig Sándor kapta meg.

Nemestóthy Szabó Sándor alezredesi rangban részt vett a napóleoni háborúban, a wagrami csatában megsebesült és francia fogságba Párisba hurcolják. Ide követte őt felesége, Marowska Julia is, aki Párisban adott életet a család zalai ága fejének, Györgynek (1812.-1894). Szabó György jogot végzett, 1848-ban ismert hadbíróvá vált. A családnak több férfi tagja vett részt a Rákóczi-féle szabadságharcokban, az 1809. és 1812. évi nemesi felkelésben, az 1848/49-iki függetlenségi harcban, s 14 tagjával a legutóbbi világháborúban.

A keszthelyi születésű id. Nemestóthy Szabó Lajos (1853-1922) előbb a muraközi Felsőmihályfalván és Domasinecen (Damása) gazdálkodott, Felsőmándpusztát 1889-ben vásárolta feleségével, Mezriczky Annával, és ide is költöztek. Később a legidősebb fiú, Lajos kezébe került az irányítás miután a keszthelyi Gazdasági Tanintézetben és a grazi akadémián elvégezte tanulmányait. Főhadnagyként részt vett az I. világháborúban, hazatérve pedig 300 000 korona lefizetésével megváltotta a maga számára az uradalmat, osztatlanul.

Nemestóthy Szabó Lajos 1886-ban született (a kápolnaépítő), s Eyssen Alice-t vette el feleségül. Nekik 3 fiúk született, Gábor, Lajos és Lóránt, de a fiatal anya, Alice 1925-ben elhunyt.

Nemestóthy Szabó Lajos, Eyssen Aliz, és két gyermekük: Lajos és Gábor

Nemestóthy Szabó Lajos és Gábor

A felsőmándi birtok az 1920-as évekig a legnagyobb, 611 holdas kiterjedésével volt nyilvántartva. Az országút és a Zala közti területre esik az eredetileg kialakított rét és legelő, kötött talajjal – amely alatt egyébként 1-2 m mélyen már az egykori vízjárások homokos-kavicsos üledéke található. Az út másik oldalán az emelkedő, dombos terepen húzódtak a szántóföldek. Az Oltay- és Nemestóthy Szabó-birtokokon egyaránt. 1935-re a szőlőkkel együtt a Nemestóthy Szabó birtok 500-1000 hold között volt. Felsőmádon csak a Nemestóthy Szabó-uradalom cselédei, alkalmazottai éltek, szintén többlakásos épületekben. Különálló világ volt az uradalmi cselédeké, akiknek súlya a század vége felé, az Oltay és Nemestóthy Szabó-birtokok szervezetének kiépítésével nőtt meg. 1895-ben 50 cseléd és alkalmazott dolgozott itt, 1910-ben már 57, ekkor családjukkal együtt 215-en voltak. A napszámosokkal, mezőgazdasági bérmunkásokkal együtt létszámuk 301 fő. A birtok egy tömböt képezett a szentgyörgyvári határ Északi részén, Nemesbük, Kustány és Zalacsány területével, hosszan elnyúlva az országút és a Zala mentén, egészen Alsómádig. Az Oltay ingatlan kettéosztása után a Nemestóthy Szabó-birtok lett a falu legnagyobb, egy kézben levő földterülete, amely a 3 fiúörökösre, Gáborra, Lajosra és Lórántra várt. A család az 1940-es évek elején, Nemestóthy Gábor és Oltay Klementina házasságával Alsómádon szerzett érdekeltséget, ám a háborús viszonyok nem segítették a gazdasági mérleg javítását.

*Nemestóthy Gábor és Oltay Klementina esküvője 1941 májusában
a szentgyörgyvári templomban*

1944-re már jelentékeny volt a kiesett munkaerő, a nagyobb birtokok családai, napszamosai különösen hiányoztak. A leventék és munkaszolgálatosok közül, akiknek nem sikerült elrejtőzniük – az alsó- és felsőmándi birtokokon 40-50 főt rejtegettek –, azokat Németországba hurcolták. Nemestóthy Szabó Lajos 1944 tavaszán alig talált a vidéken felfogadható embert, a harcolókon és a rendkívüli gyakorlatra behívottakon kívül a városba vándorlás tovább apasztotta a létszámot. Végül 26 munkást szerződtetett az az évi munkákra, fia, Nemestóthy Szabó Gábor pedig 29-et, Alsómándra.

Középbirtokosként ő is tagja lett a megyei törvényhatóságnak és a falu előljáróságának. A gazdasági válság után a 30-as években a jövedelmezőség és a család anyagi helyzete gyenge lábakon állott, ennek ellenére bérletbe vette egy időre az ezerholdas zalacsányi Batthyány-uradalmat, a község vadászterületével együtt. Az Oltay birtokhoz hasonlóan itt is a legelő volt a legkiterjedtebb művelési ág az 1930-as évekig. Felsőmándon kezdetben az erdő rovására növelték a szántóföldeket (108 holdból 40 maradt), és csak ezután törték fel a legelőket. A szántók területe 40 év alatt 155 holdról 318 holdra gyarapodott, és a filoxéra után már az új típusú amerikai oltványokkal telepített szőlőt Nemestóthy Szabó Lajos, tíz holdon. Felsőmándon az országutat a gépész-, bognár- és vincellérlakások, a cseléd és summásházak szegélyezték. A kastély a gazdasági épületek mögött helyezkedett el, mellette külön iroda, valamint gépkocsiszín állt, Nemestóthy Szabó Lajosé volt az első autó a faluban. Méhészettel is foglalkoztak, a kiemelt kertgazdaságra pedig a gyümölcsház, a prэшház és a kertészlak utal. Tovább fennmaradt a birtokon a ridegmarhatartás, mint a szomszédban; ehhez egy távolabbi építményben helyezték el az állatokat, ahová vízvezetékkel vitték a vizet, de bent a majorban is volt erre a célra kijelölt terület. Nagyságrendben a termés, a jószág és a felszereltség elmaradt az Oltay-birtok mögött, de az egyes ágazatok eleve más hangsúlyt kaptak a gazdálkodás egészén belül. A XX. század első felében a bővülő mangalica-állomány is fokozottan ki volt téve a betegségeknek, tehát gondot fordítottak az állatorvosi felügyeletre és az oltásokra. A szarvasmarháknál már kiemelten kezelték a tejtermelést, és az uradalomból közvetlenül a budapesti tejszarnokba szállították az adagokat. Az egy tagban fekvő gyümölcsfás szőlőskertet többszöri permetezéssel és trágyázással gondozta a tulajdonos, többségében jó minőségű fehérborszőlőt (olaszrizling, mézes) szüretelve belőle. A gépeket a századfordulón még mindössze 2 vetőgép képviselte, és a többi eszköz is – a 14 eke, a 10 ígás szekér, a 9 borona, a 2 henger és 1 rosta – a kisebb termőterületet, a szán-

tógazdálkodás másodvonalbeli szerepét mutatja. Korszerűbb felszereléssel a két világháború közti időszakban bővült a gazdaság. A cselédek száma 20 körül mozgott, ők családjukkal együtt, mind Felsőmándpusztán laktak. Megoszlásuk kisebb mértékű specializációra utal; a hét béresen kívül a gulyások és a kanász vettek részt a termelőmunkában és az állatok ellátásában.

A birtok egy tömböt képezett a szentgyörgyvári határ É-i részén, szomszédosán Nemesbük, Kustány és Zalacsány területével, hosszan elnyúlva az országút és a Zala mentén, egészen Alsómádig. Az új földesúr tíz gyermeke közül a legidősebb fiú, Lajos kezébe került az irányítás, miután a keszthelyi Gazdasági Tanintézetben és a grazi akadémián elvégezte tanulmányait. Főhadnagyként részt vett az I. világháborúban, hazatérve pedig 300 000 korona lefizetésével megváltotta a maga számára az uradalmat, osztatlanul. Középbirtokosként ő is tagja lett a megyei törvényhatóságnak és a falu előljáróságának. A gazdasági válság után a 30-as években a jövedelmezőség és a család anyagi helyzete gyenge lábakon állott, ennek ellenére bérletbe vette egy időre az ezer holdas zalacsányi Batthyány-uradalmat, a község vadászterületével együtt.

Az Oltay-ingatlan kettéosztása után a Nemestóthy Szabó-birtok lett a falu legnagyobb, egy kézben levő földterülete, amely a 3 fiúörökösre, Gáborra, Lajosra és Lórántra várt. A család az 1940-es évek elején, Nemestóthy Szabó Gábor és Oltay Klementina házasságával Alsómádon szerzett érdekeltiséget, ám a háborús viszonyok nem segítették a gazdasági mérleg javítását. A felsőmándi birtok az 1920-as évekig a legnagyobb, 611 holdas kiterjedésével volt nyilvántartva. Az országút és a Zala közti területre esik az eredetileg kialakított rét és legelő, kötött talajjal – amely alatt egyébként 1-2 m mélyen már az egykori vízjárások homokos-kavicsos üledéke található. Az út másik oldalán az emelkedő, dombos terepen húzódtak a szántóföldek. Az Oltay-birtokhoz hasonlóan itt is a legelő volt a legkiterjedtebb művelési ág az 1930-as évekig. Felsőmádon kezdetben az erdő rovására növelték a szántóföldeket (108 holdból 40 maradt), és csak ezután törték fel a legelőket. A szántók területe 40 év alatt 155 holdról 318 holdra gyarapodott, és a filoxéra után már az új típusú amerikai oltványokkal telepített szőlőt Nemestóthy Szabó Lajos, tíz holdon.

Az állatoknál kezdettől fogva a sertésenyésztés volt a jelentősebb. Már 1895-ben 173 db-os állományt írtak össze, a szarvasmarhák száma 106 volt. Nagyságrendben a termés, a jószág és a felszereltség elmaradt az Oltay-birtok mögött, de az egyes ágazatok eleve más hangsúlyt kaptak a gazdálkodás egészén belül. A XX. század első felében a bővülő mangalica-állomány is foko-

zottan ki volt téve a betegségeknek, tehát gondot fordítottak az állatorvosi felügyeletre és az oltásokra. A szarvasmarháknál már kiemelten kezelték a tejtermelést, és az uradalomból közvetlenül a budapesti tejcsarnokba szállították az adagokat. Az egy tagban fekvő gyümölcsfás szőlőskertet többszöri permetezéssel és trágyázással gondozta a tulajdonos, többségében jó minőségű fehérborszőlőt (olaszrizling, mézes) szüretelve belőle.

A gépeket a századfordulón még mindössze 2 vetőgép képviselte, és a többi eszköz is – a 14 eke, a 10 ígás szekér, a 9 borona, a 2 henger és 1 rosta – a kisebb termőterületet, a szántógazdálkodás másodvonalbeli szerepét mutatja. Korszerűbb felszereléssel a két világháború közti időszakban bővült a gazdaság. A cselédek száma 20 körül mozgott, ők családjukkal együtt mind Felsőmándpusztán laktak. Megoszlásuk kisebb mértékű specializációra utal; a hét béresen kívül a gulyások és a kanász vettek részt a termelőmunkában és az állatok ellátásában.

Földreform

A világháború után jött el annak a lehetősége, hogy változtassanak a föld-birtokviszonyokon, s ezáltal javuljanak a megélhetés feltételei. A kisgazdapárti Nagyatádi Szabó István földművelési miniszter által 1920-ban kezdeményezett földreform során lehetőség nyílt arra, hogy házhelyhez, illetve parcellákhoz jussanak a rászoruló családok. A politika útvesztőiben azonban a reform eléggé megfeneklett, ugyanis a Horthy-kor politikai elitjét alkotó úri földbirtokos réteg igyekezett a földreform élet elvenni. A Nagyatádi Szabó István miniszter nevéhez fűződő földreform (1920) során a nagy- illetve középbirtokokból vettek el területet, természetesen kártalanítás mellett, és osztották szét a törpebirtokosok és földnélküliek között. Az igénylők megvásárolták a max. három hold földet, közülük előnyt élveztek az I. világháború rokkantjai, özvegyei, árvái és a nincstelenek. Országosan a kisgazdaságok száma 40%-kal növekedett, 1,1 millió hold átvételével. Szentgyörgyváron 85-en iratkoztak fel a listára, és végül 80-an részesültek ingatlanban (termőföldben vagy házhelyben). A kijelölt 82 hold a Nemestóthy Szabó-birtokról (12 hold) és az Oltay-birtokról (70 hold) szállt a falura. Az eredetileg 33 hold szántóból, 48 hold rétből és 1 hold legelőből álló területen 74 hold szántót és 7 hold rétet alakítottak ki. Az új gazdák tehát átlagosan 1 holdnyi ingatlanhoz jutottak, amely, még ha volt is előzőleg valamelyes földjük, a

megélhetéshez szűkösen bizonyult. A meglevőt igyekeztek minél intenzívebben kihasználni, főként gabona- és kukoricatermelés révén, de mellette bér munkát, részes munkát vállaltak az uradalmaiban, alkalmilag távolabb is. A II. világháború utáni tavasz legfontosabb eseménye a földosztás volt. 1945. március 17-én meghírdették a földreformot. Ez a régi életet mindenben felforgató intézkedés volt. Ezt az Ideiglenes Kormány 1945. március 15-i rendelkezése alapján, rendkívüli sürgősséggel intézték 1945 áprilisában (!), tehát néhány nappal a harcok befejeződése után központi utasításra, s gyakran központi küldöttek útmutatásával megkezdődött a nagyobb birtokok szétosztása, gyakran elég kaotikus módon. a Kommunista Párt járt az élen, mert felismerte, hogy a vidéki parasztság körében, az évszázados álmodat beteljesítve tudja a saját népszerűségét növelni. Persze tudni kell, hogy ez csak taktika volt a kommunisták részéről, hiszen a paraszti földmagántulajdonon történő gazdálkodást valójában soha nem támogatták, a közös tulajdont kívánták megvalósítani szovjet mintára, de ezt a tervüket egyelőre nem hozták nyilvánosságra. Azonnal elkezdték az Oltay és a Nemestóthy birtokokat is felosztani. Az Oltay birtokon főként a volt cselédek kapták meg a parcellákra osztott földet. A földosztás gyakorlatilag 2 hét alatt lezajlott, s a keszthelyi főszolgabíró már április 26-án a következőket jelentette: „A nagybirtok szétosztása a járás területén befejezés felé közeledik. Szentgyörgyvár községben 85 fő jelentkezett házhelyre és 190 fő földosztásra, kisajátításra természetesen az Oltay és a Nemestóthy birtokok kerültek, mégpedig oly módon, hogy a Szűts Károly által művelt birtokból 239 holdat, az alsómándpusztai Nemestóthy Gábortól 370 holdat, Nemestóthy Lajos felsómándpusztai birtokából pedig 450 holdat osztottak ki, de mind a három birtokosnak meghagytak 100 holdat, mert ezt a törvény is előírta. Az ezer holdon felüli nagybirtokok mellett a középbirtokok felosztását is elrendelték úgy, hogy a világi birtokosok kárpótlást kapjanak, és maradjon a kezükön max. száz hold. A két Nemestóthy Szabó- és az Oltay-uradalom egyaránt középbirtok volt, igénylőként pedig nemcsak Szentgyörgyvár és Mánd nagy számú törpebirtokos parasztsága és a cselédség jelentkezett, hanem a nemesbúkiek és a zalaköszvényesiek is. Végül csak az Oltay-örökösök kezén maradt 90 hold az eredeti 339 holdból, Alsómádon Nemestóthy Szabó Gábornál 470 holdból 12-t, Felsómádon Nemestóthy Szabó Lajosnál 551 holdból 16-ot hagytak meg a 100-100 hold helyett, az ezekért járó kárpótlásért a következő években folyamodhattak. Végül csak az Oltay-örökösök kezén maradt 90 hold az eredeti 339 holdból, Alsómádon Nemestóthy Szabó Gábornál 470 holdból 12-t, Felsómádon

Nemestóthy Szabó Lajosnál 551 holdból 16ot hagytak meg a 100-100 hold helyett, az ezekért járó kárpótlásért a következő években folyamodhattak. Tartalékföldeket hagyott a bizottság az utólagos juttatásokra és a fogságból később hazatérő gazdák részére. Felsőmánd a majorság többi épülete és udvara, egy kevés szőlővel, gyümölcsösrel és kerttel alkotta azt a 16 holdat, ami megmaradt Nemestóthy Szabó Lajosnak és fiainak. A németektől felszabadított területeken községenként alakultak meg a nemzeti bizottságok, amelyek ellátták az igazgatás feladatait az új önkormányzatok megválasztásáig Felsőmándon is alakult bizottság, elsősorban az uradalmi dolgozók ügyeinek intézésére. húsból, zsírból nem lehetett felesleg. A falut több ízben végig járták és rekviráltak, éjjeli betörésekről adott hírt a jegyző, nem úszták meg a Nemestóthy Szabó- és Olтай birtokok sem. Szüts Károlytól gabona- és lisztkészletet, állatokat, hintókat, ígás- és kocsifelszerelést, motorkerékpárt, a hiánycikknek számító petróleumot, élelmiszert, vadászfegyvereket vittek el, 85000 pengő készpénzzel együtt. Másik alkalommal Major János községi bírótól követeltek a kiszabott mennyiségen felül szalonnát, tojást és bort, akit, miután a hivatalos kiutaló papírt kérte, elhurcoltak és lelövással fenyegettek meg. Nemestóthy Lajos lokomobiljáról több alkatrészt leszereltek, üzemképtelenné téve azt. Találtak értékesebb holmit is, amikor a falubeli kastélyban a kiskorú Olтай-örökösök szobáját felnyitatták: a szőnyeget, ezüstholmit, porcelán étkészletet, edényeket és vázákat ládába csomagolva szállították el.

Az Olтай-birtok falubeli épületeinek sorsa különbözőképpen alakult: a kastély maradt az eredeti tulajdonosoké, a gazdasági épületek, cselédházak, a hegybeli présház és az ingóságok, eszközök a szentgyörgyvári földműves-szövetkezethez és az egyes gazdákhöz jutott. 1946-ban még további tíz holdat foglaltak el a birtok volt alkalmazottjai: szántót, gyümölcsöt, szőlőt. A kastélyban a Kommunista Párt helyi csoportja különített el két szobát, az egyik cselédház két lakásában pedig fűszerüzlet nyílt. Nemestóthy Lajos és Gábor, mint károsultak tiltakoztak csaknem teljes birtokuk elvétele ellen; mindkettőjük egyedüli megélhetésének a gazdálkodást nevezte meg, a háborúban nem fejtettek ki magyarellenes tevékenységet, tehát semmi olyan tényező nem állt fenn, ami miatt őket büntetni kellene. A visszasságokat jól mutatja a két úri család tagjaival történt bánásmód, melyet a földrendező bizottságokhoz írt levelekben panaszoltak el: „Alulírott özv. Olтай Guidóné szül. Csesznák Klementina Szentgyörgyvár községhez tartozó Alsómánd-pusztai lakos szükségesnek tartom a következőket bejelenteni.

„Alulírott egyáltalán nem voltam nagybirtokos. Férjem vagyona fiamra, Oltag Guidóra, róla pedig gyermekére, Nemestóthy Gáborné szül. Oltag Klementinre szállt. A családi vagyonból én nem részesedtem, gyermekeim nekem életjáradékot adtak. Az a ház pedig, amelyben jelenleg is lakom, az én kizárólagos tulajdonomat képezi, mert keszthelyi házam eladásának árából építettem azt fel. Nekem mezőgazdasági vagyonom egyáltalán nem volt és így az én vagyonom nem esik a földreform rendélékezései alá. Az én kizárólagos tulajdonomat képező ház olyan kispolgári vagyon, hogy ahhoz a fennálló jogszabályok alapján senki nem támaszthat igényt. A legnagyobb szegénységben, elhagyatottan élek, minthogy unokámtól, Oltag Klementintől teljes egészében elvétellett mezőgazdasági vagyona, amelyből járadékot tartozott volna fizetni. Egyetlen megmaradt vagyontárgyam a hajrélék a fejem felett. Tiltakozom a ház igénybevétele ellen, mert az az előadottak szerint az én kizárólagos vagyonom a hozzátartozó kiskerttel együtt. Ezen felül ellentmond annak a méltányosságnak is, mert én vagyok ma a község egyik legszegényebb öregasszonya, 78 éves munkaképtelen ember vagyok és így azon jószívű községbeliek támogatásából tartom fenn magam, akik a kiosztott Oltag vagyonon most gazdálkodnak.”

Ugyancsak a család helyzetét világítja meg unokája, Olta Klementina levele is:

„Alsómádpusztán volt egy középbirtokom (472 k. holdas). Ezt a földosztás folyamán igénybe vették a 100 holdra való jogosultságom elismerése mellett. Mivel az igénylők azonban nagy számmal jelentkeztek, a 100 hold nem maradhatott meg egészen. A gazdaságom felszereléséből, állatállományból és vetőmagvakból minden új tulajdonos azt igényelte ki, ami neki éppen kellett. A még megmaradt gazdasági eszközöket, szerszámokat, korcsikat, alkatrészeket, épületeket stb. eddig megőriztem, arra az időre, amikor ismét gazdálkodhatunk. Most azonban, hogy a földműves szövetkezet helyi fiókja megalakult, egy 6 tagú csoport a még meglévő gazdasági célú eszközöket felleltározta abból a célból, hogy azt a szövetkezet részére igénybe vegye. A leltározás igen furcsa módon történt. Használható vető gépet, kaszálógépet, elevátort ócskavasnak minősítettek. Általában minden tárgyat a forgalmi értékének tized, huszad, sőt negyvened rész értékűnek vettek fel. Ebben az eljárásban nem az a fájó, hogy oda kell adnom mindent, hanem az, hogy ezáltal a prédálás által a magyar vagyon kisebb lesz. Ezáltal az eljárás által elvonnak olyan eszközöket és gépeket olyanok kezéből, akik azt még használni tudnák és a termelés szolgálatába állítani.”

Levele végén még hangsúlyozta, hogy családja egyetlen tagját sem lehet „fasizmussal vádolni”, ezért is kért méltányos eljárást. A törvény szerint egyébként a nagybirtokokból 100 holdat meg kellett hagyni a tulajdonosnak, csak az azon felülit lehetett szétosztani. A levelekből látható, hogy milyen káosz és visszaélések jellemezték a földreformot. A földrendező bizottság határozata alapján végül id. Oltayné házát elvették, de a haszonélvezeti jogát meghagyták, vagyis továbbra is abban élhetett. Az ingatlan sorsáról azonban a későbbiekben is van tudomásunk. 1958-ban ugyanis Oltay Klementina újra kérvényt adott be a Keszthelyi Járási Tanácshoz, hogy a községben mentesítse az államosítás alól ezt a korábban tulajdonában állt három szobás házát, mert szeretné visszakapni. A járási tanács megtárgyalta a beadványt és megállapította, hogy a „házingatlan sosem volt állami tulajdonban, tévedésből lett állami ingatlanként kezelve”. Vagyis a hivatalok olyan trehányul kezelték az ügyet 1945 után, hogy még államosítani is elfelejtették a házát, ettől függetlenül úgy használták, mintha az lenne. De, ezek után a járási tanács rendezni akarta a kérdést, természetesen a maga módján: elutasították Oltay Klementina kérvényét és véglegesítették az államosítást.

Oltay Guidóné Nemestóthy Erzsébettel 1943

Nemestóthy Gábor és Oltay Klementina és két gyermekük Ágnes és Erzsébet kb 1948

Két gyermekük, Ágnes és Erzsébet 1947

1947-ben helyt adott a panasznak, és az elvett ingatlannal azonos értékű csereingatlan átadását rendelte el, tekintve, hogy az eredetit már felosztották. Ugyanerre várt Nemestóthy Gáborné – neki is csak a major belső területe maradt meg – akinek az alsómándi birtokait kiváltó csereingatlan járt volna, ám az átadás halasztódott. 1947 második felében hoztak végleges határozatot a két évvel azelőtt megállapított házhelyek ügyében. A falu belterületétől Északra esett a Dióskálajaidülő és a Templomföldi-tábla, az alsópáhoki út mentén a Temetői-földi-dülő, ahol összesen 72 új ingatlant jelöltek ki, és kárpótlásként itt kaptak csereterületet az Oltay-örökösök is. Főként a volt gazdasági cselédek részesültek telekben, a fenti három dűlőben, továbbá Alsómánd és Felsőmánd határában. 1947-ben a következő személyek jutottak házhelyhez Alsó- és Felsőmándon.

Alsómándpuszta:

Lenorics György, Salamon István, Lenorics József, Krápecz Ferenc, Móríc János, Lungó Miklós, Szabó János, Salamon László, Süslecz József, Kövesi János, Kovács János, Németh István, Nagy István, Szabó Károly, Bajzik István, Bokor Károly, Paizs János, Kotor Gyula, özv. Koronczai Jánosné, Kovács Ferenc, Szabó János, Sági János, Kövesi Gyula Krápecz János

Felsőmándpuszta:

Dóczi István, özv. Cseri Józsefné, Poór Ferenc, Farkas József, Molnár József, Szemán József, Pál Mihály, Horváth János, Rosta István, Bacsics Lajos, ifj. Gyarmati Sándor, id. Németh József, Cémán János, Németh János, Szakcsi József, Hegedűs János, Csepeli István, Cémán Ferenc

A birtokos gazdák fokozatosan jutottak el az uradalmak ingóságainak, épületeinek, belsősegeinek átvételéhez és felhasználásához. Ehhez összefogás szükségeltetett: Szentgyörgyváron, valamint Alsó- és Felsőmándon külön alakult meg egy-egy földműves-szövetkezet. 1950 körül alakult a tsz Mándpusztán mely a Szabadság nevet viselte. Nyilvánvaló, hogy ezt a régi úri birtokon földet kapó volt cselédekből lett újgazdák hozták létre. Talán éppen azért kapta a Szabadság nevet, hogy az évszázados cseléd sorból az emberek felszabadulását jelképezze. Közben egyre nagyobb nyomás nehezedett a kulákoknak bélyegzett parasztokra, akik nagyobb földdel rendelkeztek. A beszolgáltatás és a nagy adóterhek a háború utáni években nemhogy csökkentek volna, de tovább növekedtek, különösen a magángazdák esetében. Ezért azok a kisbirtokos parasztok, akik önállóan akartak

gazdálkodni, nem láttak más kiutat, minthogy jelentkeztek a tsz-be, mert ezzel elkerülték azt, hogy fáradtságos munkájuk gyümölcsét elvegyék, sőt meg is büntessék őket, ha nem teljesítik a kvótát, vagy letartóztassák, mint kulákok. Ez volt az úgynevezett „padláslesöprés” időszaka, amikor a birto-
kos paraszt házához kijött a helyrendőrség vagy az Államvédelmi Osztály (ÁVO, később Államvédelmi Hatóság, ÁVH) és minden terményét erő-
szakkal elvitték, a padlást is lesöpörték, így nem maradt semmije. Az 1950-
es években ezért egyre többen léptek be a tsz-be, viszont a termelékenység
ekkor sem emelkedett, mert ezzel az emberek elvesztették az ösztönzőt,
hiszen így már nem maguknak termeltek. Ez a tsz azonban mindvégig je-
lentéktelen maradt és 1956-ban meg is szűnt. Az új tsz-ek megalakulása
után a mándi földek és lakók sorsa egybe forrt Szentgyörgyvár sorsával.

Alsómándi Oltay kastély nyugati oldala 1940

Alsómándi Oltay kastély 2020 körül

Felsőmándi kastély 1993-ban

Felsőmándi kastély stukkó részlet

Kápolna

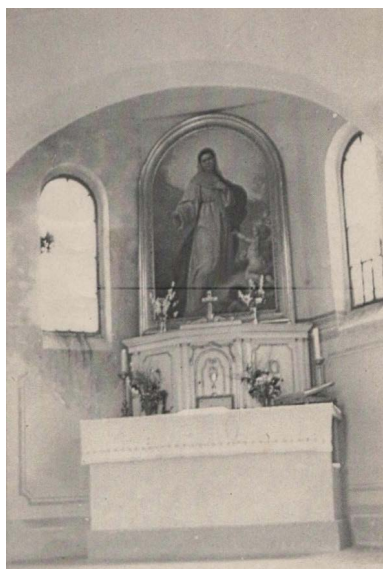
Felsőmádon található a Szent Erzsébet kápolna, melyet Nemestóthy Szabó Lajos építtetett szeretett felesége Eyssen Alice emlékére, aki 1925-ben, 33 évesen tüdőgyulladásban halt meg. Három fia maradt félárván, Gábor, Lajos és Lóránt. Nemestóthy Szabó Lajos nagyon szerette, és azt akarta, hogy felesége a kastély közelében pihenjen, ezért 1926-ban egy szép magaslaton, az erdő fái között építtetett egy impozáns kápolnát (8×6 m) felesége kriptája fölé.

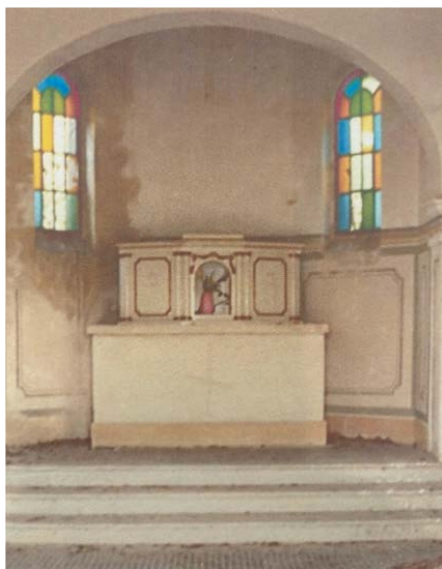
A kápolna 1926-ban épült Hajas István tervei alapján. A kivitelező Tomsics Miklós volt. A kápolna alatt található a kriptá, amelyben Eyssen Alice mellett még 6 családtag van eltemetve. Később a család többi tagja is oda temetkezett. A kápolna oltárképét az elhunyt asszony arcvonásaival festették meg. A kápolnát 1926 október 18-án szentelték fel. A Veszprémi Egyházmegye 1959. dec. 7-én vette át a tulajdonjogot a Nemestóthy családtól. 1977-ig rendszeresen miséztek a kápolnában. A Mándon lakó asszonyok tartották rendben, takarították és díszítették. Az épület nagyon leromlott, a gondozatlanság és a vandálok pusztítása miatt. Az új főút építésével mindenki számára látható és könnyen megközelíthető lett, ugyanakkor rossz szándékú személyek fokozatosan elkezdték a rombolását. Az oltárkép mindkét szemét kiszúrták, a gyönyörű faragott tölgyfaajtót beszakították, az ablakokat kitörték, a halottak márványtábláit összetörték, a csontokat elszórták az erdőben. Tüzet raktak a kápolnában, és „Itt jártunk, Sátán” felíráttal csúfították a falat, s egyszer a családtagok 13 égő gyertyát találtak a kápolnában. A leszármazottak is, a szentgyörgyvári önkormányzat is többször megcsináltatta az ajtót, ablakokat, vasráccsal szerelték fel, de hiába. A vandalizmus nem maradt abba.

Eyssen Aliz

Nemestóthy kápolna eredeti oltár képpel

Nemestóthy kápolna oltár kép nélkül

*Nemestóthy kápolna 1969-ben
Gyarmati Sándorral*

*Nemestóthy kápolna előtt akkor
(Nemestóthy Lajos kb. 1980)*

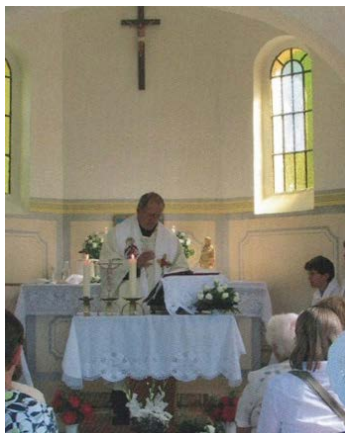

Nemestóthy kápolna előtt most

2007-ben a templom környezetét Bóka Tibor plébános kezdeményezésére megtisztították az elburjánzott növényzettől. A nagy változást csak a 2013-2014-es évek hozták. Czoma Győző Ferenc és a Szentgyörgyvári Önkormányzat támogatásával a Zala Termál Völgye pályázat keretében rendbe tetette, a felújítást segítette Ádovics István Szentgyörgyvár polgármestere, Mózer Tibor építész mérnök, Kovács János plébános. Majd 2014. augusztus 30-án a felújítást követően volt az újra szentelése és az első ünnepélyes szentmise, melyen 105 fő vett részt, köztük a Nemestóthy család leszármazottai is. Azóta egy esküvőt és négy keresztelőt tartottak itt. Évente 3 alkalommal mise, utána a kápolna kertben, pedig agapé van, amit a hívek és a nemesbüki vadászok adományaiból szervíroznak a jelenlévőknek.

*Kovács János tiszteletbeli kanonok az újra szentelés napján
érkezik a zarándokokkal 2014-ben*

*Kovács János tiszteletbeli kanonokkal
az újra szentelési szentmisén 2014-ben*

Búza szentelés Kovács János tiszteletbeli kanonokkal 2018-ban

Bóka Tibor plébános az egyik szentmisén 2021-ben

Erzsébetkenyér osztás 2023 novemberben

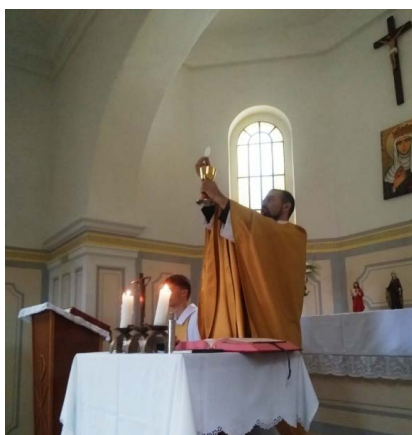
Bóka Tibor plébános és a hívek a határ szentelésén 2024-ben

Vadászmise és a résztvevők 2025-ben Szalontai István plébánossal

*Kiss László esperes és Péter atya
2025 áprilisban*

*Szalontai István plébános
2025 augusztusban*

A szentmise résztvevői az agapén 2022-ben

Az eredeti oltárkép másolata

Árpád-házi Szent Erzsébet élete

*Pietro Nelli: Árpád-házi Szent Erzsébet,
Bonnefanten Museum, Maastricht, (1365)*

Szent Erzsébet 1207-ben született Sárospatakon, elhunyt 1231 november 17.-én. II. András magyar király és Merániai Gertrud leánya.

Az öt gyermek közül Erzsébet volt a harmadik. Bátyja később IV. Béla néven lett magyar király. Budán keresztelték meg, fényes pompával. I. Hermann türingiai tartománygróf kérésére Erzsébetet a kor szokásának megfelelően négyéves korában eljegyezték Hermann-nal, a tartománygróf fiával. Erzsébet Eisenachba, majd Wartburgba került. Az irodalom- és zenekedvelő tartománygróf és buzgón vallásos felesége mellett jó nevelést kapott. 1213-ban megölték az édesanyját, ami után hosszú ideig rémálmai voltak. Völegénye, a betegeskedő Hermann 1216-ban 19 évesen meghalt, ekkor – némi politikai huzavona után – öccse, Lajos, aki Erzsébet legjobb pajtása volt, jegyezte el. Az esküvőt 1221-ben tartották Eisenachban Erzsébet a nála 7 évvel idősebb Lajossal boldog házasságban élt. Gyermekük Hermann, Zsófia és Gertrúd.

Erzsébet korán elkezdte a vezeklő életmódot: gyakran böjtölt, ostorozta magát, vezeklőövet is hordott. Éjjelente gyakran virrasztott. Első gyermekének születése után menedékhelyet alapított árva gyerekek részére, szegényeket segített. Második gyermeke születése után hálából 28 ágyas

kórházat alapított, ahol maga is segített a betegápolásban. 1225-ben Lajos II. Frigyes német-római császár vazallusaként hadba indult, Erzsébet vette át a tartomány kormányzását. Az éhínségek, járványok okozta sebeket orvosolni igyekezett, kinyitatta Wartburg éléstárait, a szegényeket ételmezte. Maga is mértéktartóan élt. A családtagok aggódva nézték „pazarlását”, Lajos azonban visszatértekor mindent jóváhagyott. Lajos 1227. szeptember 11-én a táborban pestisben elhunyt, így 29-én született Gertrúd lányát már nem láthatta. Lajos öccsei, Raspe Henrik és Konrád igen keményen bántak Erzsébettel. A 20 éves özvegyet megfosztották a vagyona kezelésének jogától és férje birtokainak jövedelmétől. A kialakult helyzet miatt egy októberi napon észrevétlenül elhagyta Wartburgot újszülöttjével, majd másnap két másik gyermekét is elhozatta. Fonással tartotta fenn magát, gyermekeit a megmaradt ékszereiből neveltette. Eckbert bambergi püspök befogadta Pottenstein várába, és Erzsébetnek az újra házasodást javasolta. Frigyes császár meg is kérte a kezét, ám Erzsébet nem akart újabb frigyre lépni. Rövid időre még visszatérhetett Wartburgba, ám a család javaslatára Marburgba költözött. Assisi Szent Ferenc harmadrendjének tagja lett, ettől kezdve egyszerű szürke köntösben járt. Bár apja hívta, nem tért vissza Magyarországra gyermekei neveltetése miatt.

Erzsébet három nappal előbb megmondta halálának idejét. Sírja mellett számos csodás esemény történt. IX. Gergely pápa avatta szentté 1235-ben ugyanott, ahol 7 évvel korábban Assisi Szent Ferencet. A szertartás a pápa prédikációjával végződött.

- A „**Szent Erzsébet kultusza**” azt jelenti, hogy a középkortól kezdve különleges tisztelet és vallásos tisztelés övezi őt a keresztény hagyományban. A kultusz nem „rajongást” jelent modern értelemben, hanem hivatalos és népi vallási tiszteletet. Erzsébet ünnepe november 19. a katolikus naptárban.
- **Legendák és csodák közül** legismertebb a *rózsacsoda*, amikor a szegényeknek vitt kenyeret kosarában, férje váratlanul mellé lépett, és megkérdezte tőle, hogy mit visz a kosarába, ő átnyújtotta a kosarat, de a kenyerek rózsává változtak.

Érdekességek a Nemestóthy család életéből

Cserkészzet

Nemestóthy Szabó Lajos a cserkészzetet előszeretettel támogatta, erre utal a következő két bejegyzés is.

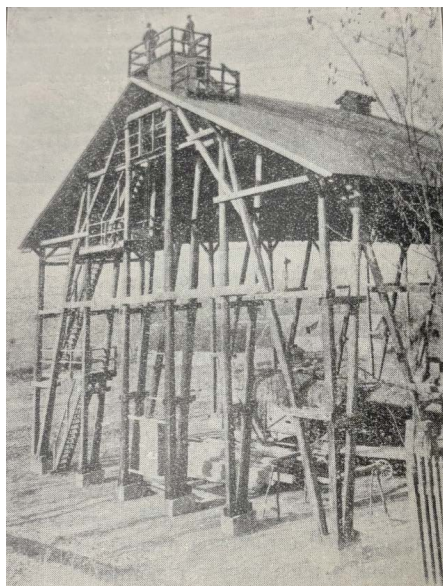
A Szombathelyi Katolikus Gimnázium cserkészcsapat 60 tagja 1934 júl. 2-23-ig táborozott Zalacsány község mellett a felsőmándi puszta területén, ahol Nemestóthy Szabó Lajos földbirtokos úr páratlan vendégszeretettel és gondossággal tette felejthetetlenné számukra a táborozást.

A Szentgotthárdi Állami Gimnázium cserkész találkozóját 1940 jún. 27-től júl. 15-ig tartották Felsőmándon (u. p. Zalacsány) Nemestóthy Szabó Lajos föld-birtokos úr telkén.

Mezőgazdaság

Csiki László (Magyar Királyi Gazdasági Akadémia rk. tanára): Zöld-takarmányok konzerválása (Keszthely, 1928) című könyvéből egy részlet:

„Ilyen szénaemelőgép van pl. a kehidai földmivesiskola és nemestóthy Szabó Lajos felsőmándi gazdaságában. A felsőmándi szénaemelőgép, melynek teljesítőképessége napi 150 szekér, a következő elrendezésű.

Szénaemelő berendezés a felsőmándi gazdaságban

A tetőzet gerince alatt húzódó függő pályán fut az emelőgép szállító macskája, melyet drótkötél mozgat a pajta egyik végéből a megkívánt helyre. A szekerek a pajtában lévő hídmázsára a pajta keresztirányában járnak, s midőn azok lemerése megtörtént, a szekereken a széna alatt lévő és még a megrakás előtt lefektetett drótköteleket a futó macskáról leereszkedő két emelőkötél kampójába akasztják. A széna felemelése különböző magasságra, valamint tetszésszerű távolságra történhetik, ami két kötélsel segítségével szabályozható. Ha a kívánt magasságra és távolságra a beállítás megtörtént, a motor megindításával működésbe hozzák az emelőgépet, mely a szekér rakományát felemeli a beállított magasságig, amikor aztán a futómacska elindulva a terhet a kívánt távolságra viszi és leejti. Ekkor a macska visszamenve a pajta végénél megáll, ahol bekapcsolódik az emelő köteleket mozgó szerkezet, mire a kötélszalag újból leszáll.”

*Idősebb Nemestóthy Szabó Lajos (1853-1922) síremléke a keszthelyi Szent Miklós temetőben
A szobor együtttest ifjú Vastag György szobrász művész készítette 1924-ben*

A Nemestóthy család Szent Erzsébet iránt érzett tisztelete megmutatkozott abból, hogy a Nemestóthy Szabó Lajos által építtetett kápolna védőszentje is Szent Erzsébet, valamint a keszthelyi temetőben is a síremléken is Szent Erzsébet jelenik meg. A síremléken egy nőalak ül és megadóan néz maga elé a magas posztamensről. Feje körül vékony glória, valószínűleg egy valamikori glória pótlása jelzi, hogy a szobor egy szentet ábrázol.

Ölében rózsákat látunk, amiről Szent Erzsébet juthat eszünkbe, az ő nevéhez kötődik legenda rózsákkal. Ha ezt elfogadjuk, mindez utalás lehet arra, hogy a család nem csak gyűjtötte a vagyont, hanem vagyonából segítette a rászorulókat is.

A mándi örökösök napjainkban

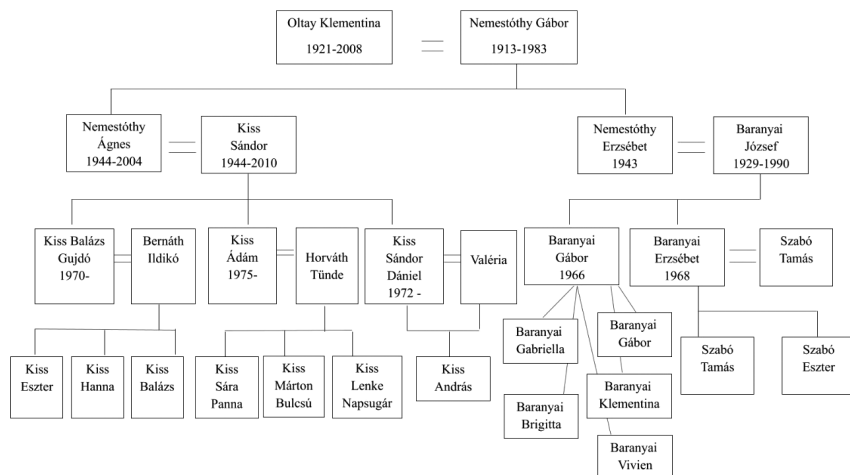
Nemestóthy Lajos a kápolnaépítő gyermekei sorsa a következőképpen alakult:

Nemestóthy Lóránt idegenlégiósnek állt, majd később Ausztráliában farmerként élt és ott is halt meg.

Nemestóthy Gábor Amerikába disszidált ott halt meg 1984-ben. Oltay Klementina született 1921 elhunyt 2008 Amerikában Grants Pass(Oregon állam) Két gyermekük közül Nemestóthy Ágnes 1945-ben született és 2004-ben halt meg. Nemestóthy Erzsébet 1943-ban született és a mai napig Alsómádon él a szülei által épített házban, mely intézői házként volt ismert. Neki két gyermeke született Gábor és Erzsébet. Erzsébet szintén az ősi házban él.

Nemestóthy Lajos Budapesten szolgált katonaként feleségével Rosenberg Idával Munkácsen ismerkedett meg majd összeházasodtak egy gyermeke született Nemestóthy András aki jelenleg is Budapesten él.

OLTAY KLEMENTINA LESZÁRMAZOTTAI

Erzsi néni (Nemestóthy Erzsébet) visszaemlékezése az államosításra:

„– 1949-be volt ez, amikor mi gyerekek voltunk még a húgommal, és hivatalossá tették úgymond az államosítást, mert addig tulajdonképpen nem volt ez hivatalos. És akkor megjelentek, az anyám és nagyanym voltak itthon, és azt mondták, hogy „Fél órát adnak, a fele házból pakoljanak át a ház másik felébe, amit gondolnak...” és lepecsételték az ajtókat a fele házba.

– És akkor emlékszik-e, kik jöttek ide éjszaka kilakoltatni?

– Szabó János tanácsstíká, meg talán még a Koller József...

És akkor mi arra voltunk kényszerítve, hogy hát a konyhánk ugye az oda lett. Akkor mi a mellékhelyiségben rendezkedtünk be, ott főzőcskésztünk. ... Hogy itt lakhattunk, mi bérletet fizettünk a házért. Nem annyit, amit az ide költöztetett lakó, hanem mi még egy kicsit többet. ... Szóval mi még ezzel is plusz meg voltunk büntetve. Hogy miért, azt nem tudom, máig sem, de hát a maminak ugye a kérvényét elutasították és erre föl volt ez az eljárás. Úgyhogy nekem ez egy fájó emlék marad, hogy tulajdonképpen a saját házunkban nem lakhattunk, csak bérlők voltunk. ... Tehát amikor már nekem Baranyi Jóska udvarolt, akkor ő utánanézett, illetve még nem is udvarolt, csak idehozta a méheit, mert méhészként a TSZ-be került. Akkor a saját méheit nem tarthatta ott, hanem akkor idehozta a mamához, és akkor a mamától értesült arról, hogy hát bérlőként lakik a saját házába. Ezt követően utánanézett, hogy hát most akkor ez hogyan is volt, ugye már azért tudta, mert elmondta neki, hogy ezt a kérvényt, ugye ő megírta, és erre föl, ugye még ezt a választ kapta. Aztán akkor ő utánanézett a dolgoknak, és akkor visszakaptuk a házat és még megkaptuk a pajtáskertet tulajdonképpen, semmi többet, az a föld öt holdat jelentett, azon gazdálkodhatott a mama.”

Felhasznált irodalom

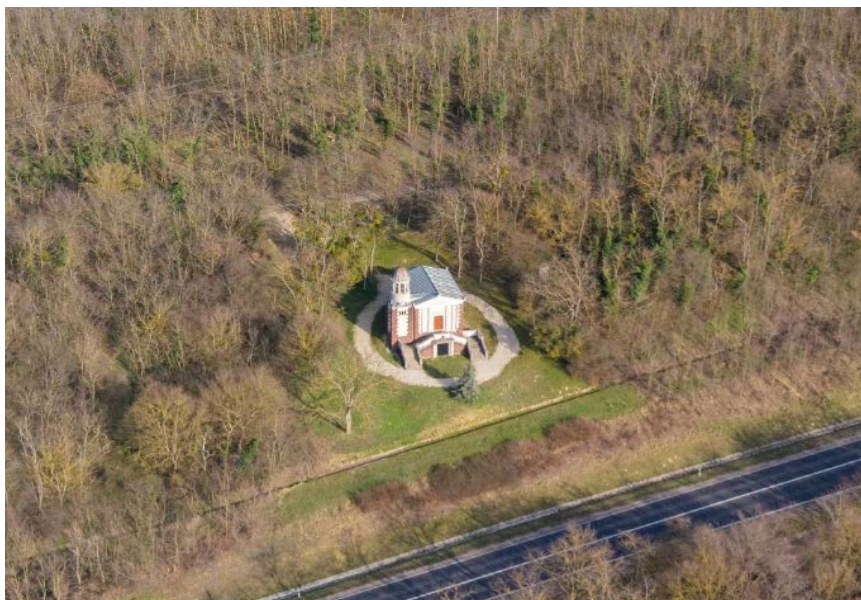
Müller Róbert, Szatlóczki Gábor, Haász Gabriella, Petánovics Katalin:
Szentgyörgyvár története – Zalai kismonográfiák 7.

Paksy Zoltán: Szentgyörgyvár története 1900-tól a rendszerváltásig

Csiki László (Magyar Királyi Gazdasági Akadémia rk. tanára):
Zöldtakarmányok konzerválása (Keszthely, 1928)

Magyar nemesi évkönyv 1923

hu.wikipedia.org/wiki/Árpád-házi_Szent_Erzsébet

A Nemestóthy kápolna 2026-ban, légi felvétel

